

ΦΟΙΤΗΤΕΣ ΜΕ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΑΚΟΗΣ

Γενικές Προσεγγίσεις

Οι εκπαιδευτικοί συχνά αναρωτιούνται για τη φύση των προβλημάτων και των δυσκολιών, τα οποία θα παρουσιάσουν οι φοιτητές με κάποια αναπηρία, και μπορούν εύκολα να υποτιμήσουν τις ικανότητες του κάθε φοιτητή. Στην πραγματικότητα, η πλειοψηφία των φοιτητών με αναπηρία καταφέρνει να υπερκεράσει τυχόν εκπαιδευτικά προβλήματα, δεδομένου ότι ο εκάστοτε εκπαιδευτικός διαθέτει ενόραση και κατανόηση στο μάθημά του. Οι εκπαιδευτικοί και οι σύμβουλοι δεν χρειάζεται να είναι ειδικοί στην ειδική αγωγή, για να πετύχουν θετικά αποτελέσματα. Απαιτείται μόνο να διαθέτουν μια κοινή αίσθηση προσέγγισης των προβλημάτων και να γνωρίζουν πού να απευθυνθούν για περαιτέρω βοήθεια και εξειδίκευση.

Ο φοιτητής με αναπηρία αποτελεί συνήθως την καλύτερη περίπτωση ατόμου για κάποιον ο οποίος προσπαθεί να κατανοήσει ποιες είναι οι ανάγκες του και ποιες πιθανές λύσεις υπάρχουν ή μπορεί να δημιουργηθούν. Εξάλλου, ο φοιτητής με αναπηρία, ο οποίος έχει κατορθώσει να ανελιχθεί στην ανώτερη εκπαίδευση, βιώνει καθημερινά την εμπειρία να προσαρμόζεται σε μεγάλο βαθμό στα εμπόδια που παρουσιάζονται στο περιβάλλον του και κατά το δυνατόν να ξεπερνά τα προβλήματά του. Από την πλευρά του ένας εκπαιδευτικός θα χρειαστεί να κατανοήσει τρόπους αποτελεσματικότερης μάθησης για τους φοιτητές με αναπηρία. Στην πραγματικότητα, το σημείο αιχμής δεν είναι ούτε η φύση, ούτε η αναπηρία του ατόμου, αλλά το είδος της υποστήριξης που απαιτείται, έτσι ώστε το άτομο να ξεπεράσει τα εμπόδια που εκπορεύονται από την αναπηρία του, να εκμεταλλευτεί το δυναμικό του και να αναπτύξει τις ικανότητές του στο μέγιστο δυνατό βαθμό.

Ένα άλλο σημαντικό σημείο είναι, ότι **οι άνθρωποι με παρόμοια προβλήματα δεν έχουν απαραίτητα και παρόμοιες ανάγκες**. Ένας φοιτητής με προβλήματα όρασης μπορεί να είναι ικανός να τα καταφέρει σε ένα εργαστηριακό τμήμα, ενώ κάποιος άλλος μπορεί να θεωρήσει την όλη κατάσταση ιδιαίτερα αγχωτική. Δυο μαθητές με προβλήματα κινητικότητας μπορεί επίσης να έχουν διαφορετικές ανάγκες (ο ένας μπορεί να κινείται με αναπηρική καρέκλα, ενώ ο άλλος με πατερίτσες). Οι ειδικές λεπτομέρειες της αναπηρίας, όπως η προσωπικότητα, η ηλικία, οι προτιμήσεις, οι εμπειρίες, τα κίνητρα και το διάστημα χρόνου με την αναπηρία, διαδραματίζουν πρωταγωνιστικό ρόλο στην απόδοση του φοιτητή.

Χαρακτηριστικά Των Προβλημάτων Ακοής

Οι φοιτητές με ακουστικές βλάβες, στις περισσότερες περιπτώσεις, δεν έχουν κάποιο εμφανές εξωτερικό χαρακτηριστικό που να τους ξεχωρίζει από τους υπόλοιπους φοιτητές. Συνήθως, το περιβάλλον τους αναγνωρίζει όταν αποτυγχάνει κάθε προσπάθεια λεκτικής επικοινωνίας. Οι φοιτητές αυτοί στηρίζονται κυρίως στην όρασή τους για επικοινωνία, όπως για παράδειγμα, ανάγνωση λόγου, ανάγνωση χειλιών, νοηματική γλώσσα σημάτων.

Όσον αφορά τους σοβαρά και βαθύτατα κωφούς ανθρώπους, η απόκτηση γλώσσας ακολουθεί μια διαφορετική πορεία σε σύγκριση με τον τρόπο γλωσσικής ανάπτυξης των φυσιολογικά αναπτυσσόμενων ανθρώπων. Συνήθως η γλώσσα είναι επίκτητη μέσα από την άφθονη έκθεση σε μια γεμάτη νόημα γλωσσική αλληλεπίδραση κατά τη διάρκεια της παιδικής ηλικίας. Η σοβαρή κώφωση μειώνει και σε ποιότητα και σε ποσότητα τα γλωσσικά ερεθίσματα που προσφέρονται στο εκάστοτε άτομο.

Στην περίπτωση ενός κωφού φοιτητή, η ανάπτυξη της ομιλουμένης γλώσσας σπανίως είναι φυσική και αυτόματη, αλλά αντίθετα αποτελεί προϊόν μιας επίπονης διαδικασίας με αμέτρητα εμπόδια και παγίδες.

Για πολλούς φοιτητές, οι οποίοι γεννήθηκαν κωφοί, η ομιλουμένη γλώσσα αποτελεί τη δεύτερη γλώσσα τους και η νοηματική την πρώτη. Εντούτοις, σε αντίθεση με άλλους φοιτητές, οι οποίοι δε μαθαίνουν τα Ελληνικά ως πρώτη γλώσσα, οι εκ γενετής κωφοί φοιτητές αδυνατούν να μάθουν Ελληνικά με τον τρόπο που μαθαίνει ένας Γερμανός ή Γάλλος αυτόχθων ομιλητής. Δεν μπορούν να εντρυφήσουν στη γλώσσα καθώς δεν μπορούν να την ακούσουν. Επιπροσθέτως, από τη στιγμή που η νοηματική είναι ολοκληρωτικά οπτική, οι κωφοί φοιτητές δε διαθέτουν γραπτή ή ομιλούμενη γλώσσα, στην οποία να βασίσουν την εκμάθηση μιας δεύτερης γλώσσας.

Σύντομη Περιγραφή των Προβλημάτων και των Διαταραχών Ακοής

Οι φοιτητές με προβλήματα ακοής ενδέχεται να εξαρτώνται από την όρασή τους για μια επιτυχή επικοινωνία, π.χ. την ανάγνωση της ομιλίας, την ανάγνωση των χειλιών, τη χρήση της Νοηματικής Γλώσσας.

Υπάρχουν τέσσερα είδη ελλειμματικής ακοής:

- **Απώλεια Ακοής Συμπεριφορικής Αγωγής** (conductive), η οποία επηρεάζει τους τρόπους με τους οποίους ο ήχος φθάνει στο εσωτερικό του αυτιού. Η ελλειμματική αγωγιμότητα της ακοής συνήθως επηρεάζει όλες τις συχνότητες ακοής το ίδιο και δεν οδηγεί σε σοβαρά προβλήματα.
- **Η Αισθητηριο-νευρική Απώλεια Ακοής**, εξαιτίας βλάβης στα ευαίσθητα αισθητηριακά κύτταρα των τριχωμάτων του εσωτερικού αυτιού ή των νεύρων με τα οποία αυτά είναι εφοδιασμένα. Τα προβλήματα αυτά ακοής μπορεί να είναι από ήπια μέχρι σοβαρά ενώ συχνά προσβάλουν την ικανότητα του ατόμου να ακούει συγκεκριμένες συχνότητες περισσότερο σε σύγκριση με άλλες.
- **Ένας Μικτός Τύπος Απώλειας Ακοής** αναφέρεται σε έναν συνδυασμό συμπεριφορικής και αισθητηριο-νευρικής απώλειας ακοής και δηλώνει ότι το πρόβλημα έχει να κάνει τόσο με το εξωτερικό όσο και με το εσωτερικό του αυτιού.
- **Μια Κεντρική Απώλεια Ακοής** απορρέει από βλάβη ή προσβολή των νεύρων ή των πυρήνων του κεντρικού νευρικού συστήματος, είτε αναφορικά με τις εγκεφαλικές οδούς είτε με τον ίδιο τον εγκέφαλο.

Κατανοώντας τη Γλώσσα των Κωφών Φοιτητών

Πολλοί κωφοί ή με μειωμένη ακοή φοιτητές μιλάνε ικανοποιητικά την ελληνική γλώσσα. Κάποιοι όμως μιλάνε μεν την ελληνική γλώσσα όμως το ηχητικό μήνυμα μπορεί συχνά να παραμορφώνεται από ανεπαρκή άρθρωση. Οι διαφορές που εμφανίζονται οφείλονται στη δυσκολία που έχουν τα άτομα με προβλήματα ακοής να προφέρουν ήχους που δεν τους ακούν. Σε μερικές περιπτώσεις οι διαφορές μπορεί να είναι πολύ μικρές. Σε κάποιες περιπτώσεις μπορεί κανείς ν' ακούσει:

- Ήχους που προφέρονται σαν να είναι όμοιοι (γιατί έτσι τους ακούν), ενώ δεν είναι (π.χ. χώμα, γόμα, μήλο, φύλλο).
- Μικρές λέξεις, που είναι δύσκολο ν' ακουστούν ή να διαβαστούν στα χείλια (με, σε, και) ή καταλήξεις λέξεων που μπορεί να μην προφέρονται καθόλου.
- Λέξεις που μπορεί να προφέρονται λάθος.
- Μη φυσιολογική χροιά και ρυθμός της ομιλίας.
- Λέξεις να χρησιμοποιούνται με λάθος σειρά.

Πάντως, όσο περισσότερο ακούει κανείς την ομιλία ενός ατόμου με προβλήματα ακοής τόσο πιο εύκολα το καταλαβαίνει.

Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι οι κωφοί δεν έχουν ακούσει ποτέ τις δικές τους φωνές, νοιώθουν μόνο τους κραδασμούς που αυτές προκαλούν στο λαιμό τους κάθε φορά που επιχειρούν να μιλήσουν, οπότε δεν μπορούν να προσλάβουν το ηχητικό ερέθισμα που είναι απαραίτητο για τη σωστή άρθρωση του λόγου. Γι' αυτό δώστε τον απαιτούμενο χρόνο που χρειάζεται ο φοιτητής προκειμένου να διατυπώσει τις σκέψεις του. Στις περισσότερες περιπτώσεις ένα άτομο με προβλήματα ακοής θα χρησιμοποιήσει όλες τις δυνατότητες που έχει για να επικοινωνήσει αποτελεσματικά μαζί σας. Αν η επικοινωνία είναι δύσκολη, χρησιμοποιήστε τις εξής τεχνικές:

- Κάνετε διευκρινιστικές ερωτήσεις.
- Ζητήστε του να επαναλάβει πιο αργά ή να το πει με άλλα λόγια.
- Ζητήστε του να «γράψει» με δακτυλικό αλφάβητο ή να γράψει σε χαρτί τη λέξη ή τη φράση που δεν καταλαβαίνετε.
- Ζητήστε του να σχηματίζει τη λέξη στα χείλη του, παράλληλα με τα νοήματα, αν νιώθει άνετα.

Κάποιες φορές η απάντηση που δίδεται από το φοιτητή είναι τελειώς ανεπαρκής. Στις περιπτώσεις αυτές ζητήστε, άμεσα, από το φοιτητή να δώσει διευκρινήσεις ή περισσότερες πληροφορίες.

Επικοινωνία Ακουόντων και Κωφών Φοιτητών

Όλα τα άτομα με προβλήματα ακοής δεν έχουν τις ίδιες ικανότητες επικοινωνίας. Πολλοί χρησιμοποιούν νοηματική γλώσσα, αλλά όχι όλοι. Κάθε φορά που επιχειρείται επικοινωνία, υπάρχουν τουλάχιστον δύο άνθρωποι: «αυτός που στέλνει το μήνυμα» και «αυτός που το λαμβάνει». Ο τρόπος με τον οποίο στέλνεται το μήνυμα πρέπει ν' ανταποκρίνεται στις ανάγκες και τις ικανότητες αυτού που το λαμβάνει.

Ανάλογα με τις ικανότητές σας, καθώς και του ατόμου με προβλήματα ακοής με το οποίο προσπαθείτε να επικοινωνήσετε, μπορείτε να χρησιμοποιήσετε τον προφορικό λόγο, τη χειλεανάγνωση, τη νοηματική γλώσσα, εκφράσεις του προσώπου, χειρονομίες, παντομίμα, γράψιμο, σχέδια (σκίτσα) ή έναν συνδυασμό όλων αυτών. Ως ακούων, ξέρετε ήδη να χρησιμοποιείτε τα περισσότερα απ' αυτά. Μόνο η χειλεανάγνωση και η νοηματική γλώσσα μπορεί να είναι καινούργιες για σας. Χρησιμοποιείτε τους παραπάνω τρόπους ανάλογα με την περίπτωση. Ακούστε προσεκτικά τι λει ο κωφός φοιτητής. Παρατηρήστε τις εκφράσεις του προσώπου του και τις χειρονομίες του. Μη διστάσετε να τον ρωτήσετε τι μπορείτε να κάνετε για να είναι ευκολότερη η επικοινωνία σας. Βεβαιωθείτε ότι πραγματικά καταλαβαίνει αυτά που του λέτε κάνοντας τις ίδιες ερωτήσεις με άλλα λόγια ή δείχνοντας τι εννοείτε.

ΚΑΙ ΘΥΜΗΘΕΙΤΕ ! Μη διστάσετε να χρησιμοποιήσετε χαρτί και μολύβι για να βεβαιωθείτε ότι έχετε σωστή επικοινωνία. Οι γραπτές σημειώσεις είναι πολύ καλύτερες από τις παρεξηγήσεις.

Χαρακτηριστικά που Επιδρούν στη Μάθηση και στη Διδασκαλία

Στην περίπτωση των κωφών φοιτητών που έχουν την ομιλουμένη σαν δεύτερη γλώσσα, δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι βιώνουν διάφορα γλωσσικά προβλήματα. Οι δυσκολίες είναι περισσότερο έκδηλες στις γραπτές εργασίες, στις οποίες τα λάθη εντοπίζονται κυρίως στη δομή της πρότασης, στους χρόνους του ρήματος και σε διάφορες παραλείψεις λέξεων. Η δυσκολία επιτείνεται καθώς η γλώσσα υποδοχής συνήθως συναντάται σε άπταιστο λόγο και για αυτό προκύπτει πρόβλημα στην ανάγνωση των χειλιών των άλλων ανθρώπων.

Η έλλειψη ακοής και ακουστικών αναμνήσεων υποδηλώνει ότι οι φοιτητές αδυνατούν να εξιστορήσουν αυτό που είναι γραμμένο σε μια σελίδα. Επιπλέον, η νοηματική διαθέτει γραμματική και σύνταξη, η οποία είναι διαφορετική από τα ομιλούμενα Ελληνικά, γεγονός που δυσχεραίνει την απόδοση του μαθητή.

Οι έρευνες, επίσης φανερώνουν ότι η αναγνωστική ηλικία των κωφών φοιτητών που αποφοιτούν το σχολείο είναι χαμηλότερη του μέσου εθνικού όρου. Συνεπώς, είναι πιθανό οι κωφοί φοιτητές, οι οποίοι εισέρχονται στην ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση, να είναι ήδη λειτουργικοί σε ένα σχετικά προχωρημένο επίπεδο. Εντούτοις, η ανάγνωση παραμένει ένα επίπονο καθήκον για μερικούς κωφούς φοιτητές, καθώς το λεξιλόγιό τους μπορεί να είναι αξιολογικά περιορισμένο σε σύγκριση με τις ακουστικές τους αιχμές. Άγνωστες λέξεις ή λέξεις που δεν έχουν παρουσιαστεί με συγκεκριμένο τρόπο στον μαθητή, δεν μπορούν να διαβαστούν από τα χείλη. Συνεπώς, οι κωφοί φοιτητές συχνά πρέπει να ψάχνουν όχι μόνο την τεχνική διάλεκτο που σχετίζεται με το θέμα αλλά και τη γλώσσα που είναι οικεία στις ακουστικές τους αιχμές. Μια ασύγκριτη ποσότητα χρόνου μπορεί να δαπανηθεί στην ανάγνωση και την προετοιμασία εργασιών, συχνά με την υποστήριξη μιας ατομικής γλώσσας ή ενός βοηθού σπουδών.

Σε σύγκριση με τους φυσιολογικά αναπτυσσόμενους φοιτητές, το μονοπάτι για τη γενική γνώση μπορεί να είναι αποκλεισμένο για το μαθητή με μειωμένη ακοή.

Οι φυσιολογικά αναπτυσσόμενοι φοιτητές απορροφούν τη γνώση μέσα από την ανάγνωση εφημερίδων, την τηλεόραση ή το ραδιόφωνο και με τις συζητήσεις με άλλους φοιτητές. Αυτή η τυχαία συλλογή πληροφοριών βοηθάει στο σχηματισμό απόψεων και ικανοτήτων απαραίτητων για την ανώτερη εκπαίδευση. Οι κωφοί φοιτητές μπορεί να αρνηθούν την πρόσβαση σε όλο αυτό τον πλούτο της γνώσης και την εμπειρία ζωής. Το τελικό αποτέλεσμα συχνά αντανακλάται στην γραπτή εργασία του κωφού μαθητή, η οποία χαρακτηρίζεται από έλλειψη βάθους, ανωριμότητα και μερικές φορές ανενημέρωτες απόψεις και προβλήματα διαδοχικής και ολικής δομής του γραπτού λόγου.

Ένα επιπρόσθετο πρόβλημα για τους φοιτητές με ακουστικές βλάβες αποτελεί η ομαδική εργασία. Παρότι η ομαδική εργασία είναι ένας από τους πλέον αποδεκτούς τρόπους κοινωνικής ενσωμάτωσης και παρέμβασης ενώ αποτελεί και έναν ιδιαίτερα αποδοτικό τρόπο μάθησης, σε αρκετές περιπτώσεις φοιτητών με προβλήματα ακοής απαιτείται η υιοθέτηση επιτρεπτικών στρατηγικών εκ μέρους της υπόλοιπης ομάδας για να πετύχουν οι στόχοι της. Στο πλαίσιο αυτό, είναι απαραίτητη η ενημέρωση των μελών της ομάδας αναφορικά με τις ανάγκες του μέλους που έχει πρόβλημα ακοής αλλά και αναφορικά με τις στρατηγικές επικοινωνίας ακουόντων και ατόμων με προβλήματα ακοής.

Λαμβάνοντας υπόψη, ότι απαραίτητο συστατικό πολλών ομαδικών δραστηριοτήτων είναι η ανάθεση υπευθυνότητας και ελέγχου στους φοιτητές, οι εκπαιδευτικοί πρέπει να συμβιβάσουν με το μέγεθος της παρέμβασής τους και την συμπερίληψη όλων των φοιτητών στην εκπαιδευτική διαδικασία. Βέβαια, απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί η εφαρμογή των συστημάτων εκείνων, τα οποία ωθούν τις ομάδες στην ανάληψη πρωτοβουλιών για την εμπλοκή όλων των φοιτητών στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Οι εκπαιδευτικοί χρειάζεται να λάβουν υπόψη τη δομή του μαθήματός τους, τη διδακτική υποστήριξη, τα βοηθήματα, την ανάπτυξη κατάρτισης και το περιβάλλον μάθησης. Επίσης, απαιτείται αντικατάσταση των μακρύγορων ομιλιών και σεμιναρίων με μια περισσότερο προσβάσιμη μάθηση, μια μάθηση βασισμένη στη χρήση μικρών διδακτικών ομάδων. Τέλος, η μάθηση με ηλεκτρονικούς υπολογιστές μπορεί να μειώσει την ανάγκη για επικοινωνιακή υποστήριξη.

Η παροχή σημειώσεων, πριν από την έναρξη του μαθήματος, αποτελεί μια επιπλέον βοήθεια για το φοιτητή, μια βοήθεια που πολλαπλασιάζει τα οφέλη της όταν οι σημειώσεις αυτές δίνονται σε ηλεκτρονική μορφή. Η χρήση οπτικών βοηθημάτων (π.χ Powerpoint) λειτουργεί ευεργετικά στην κατανόηση των ομιλούμενων πληροφοριών.

Στρατηγικές Διδασκαλίας για Φοιτητές με Προβλήματα Ακοής

Οι στρατηγικές αυτές αποτελούν προτάσεις για την ενσωμάτωση των φοιτητών με προβλήματα ακοής. Ο παρακάτω κατάλογος δε θα πρέπει να θεωρείται πλήρης και είναι σημαντικό να θυμόμαστε πως ...

Όλοι οι φοιτητές αποτελούν μοναδικές οντότητες και ότι οι στρατηγικές που είναι αποτελεσματικές με έναν φοιτητή δεν είναι απαραίτητως αποτελεσματικές με κάποιον άλλο.

Σ' αυτό το σημείο θα ήταν χρήσιμη η επικοινωνία με το αρμόδιο άτομο στο Συμβουλευτικό Κέντρο Φοιτητών για την άντληση περισσότερων πληροφοριών.

- Πριν από την έναρξη ή και κατά τη διάρκεια του πρώτου μαθήματος καλό θα ήταν να αφιερώσετε επαρκή χρόνο στη συζήτηση των ιδιαίτερων αναγκών που έχει ο κάθε φοιτητής.
- Μοιράστε σημειώσεις ή αναθέστε σε κάποιον άλλο φοιτητή να βγάλει φωτοτυπίες μιας και τα άτομα που βασίζονται στην όρασή τους για να «ακούσουν» δεν θα είναι σε θέση να κρατήσουν σημειώσεις, να χειλιαναγνώσουν, αλλά ούτε και να παρακολουθήσουν ένα διερμηνέα.
- Κοιτάξτε το φοιτητή ενόσω μιλάτε. Μιλήστε καθαρά και ενθαρρύνετε και τους υπόλοιπους να κάνουν το ίδιο. Μιλήστε με σταθερό αλλά κανονικό ρυθμό, γιατί ο πολύ αργός ρυθμός ομιλίας επηρεάζει τις κινήσεις των χειλιών, καθιστώντας μ' αυτόν τον τρόπο τη χειλιανάγνωση αδύνατη.
- Κανονίστε τις θέσεις και το φωτισμό έτσι ώστε να φωτίζεται αρκετά το πρόσωπο όλων των παρευρισκομένων. Αποφύγετε να στέκεστε μπροστά σε παράθυρο ή σε φως γιατί έτσι το πρόσωπό σας θα βρίσκεται σε σκιά.
- Μη μιλάτε και μη γράφετε στον πίνακα ταυτόχρονα.
- Περιορίστε στο ελάχιστο κάθε θόρυβο.
- Οι έντονοι ήχοι μπορεί να γίνουν πολύ ενοχλητικοί όταν ενισχύονται από ακουστικά βοηθήματα.
- Η χειλιανάγνωση είναι πολύ κουραστική. Για το λόγο αυτό, οι φοιτητές θα πρέπει να κάνουν συχνά διαλείμματα.
- Οι φοιτητές με προβλήματα ακοής δυσκολεύονται να χειλιαναγνώσουν άγνωστες λέξεις. Σημειώστε όλους τους νέους όρους και ελέγξτε εάν είναι κατανοητοί από τους φοιτητές.
- Η χειλιανάγνωση δυσχεραίνεται όταν το περιεχόμενο του μαθήματος είναι άγνωστο. Όσο καλύτερα δομημένο είναι το μάθημα τόσο πιο εύκολο είναι για τους φοιτητές με προβλήματα ακοής να το παρακολουθήσουν. Διανέμετε εκ των προτέρων σημειώσεις και διαφάνειες που μπορούν να συμπληρώσουν τις προφορικές οδηγίες και περιγραφές, μιας και είναι δύσκολο για τους φοιτητές να διαβάζουν ταυτόχρονα τις σημειώσεις και τα χείλη του ομιλητή.
- Χρησιμοποιήστε σύντομα και ξεκάθαρα σχόλια και λεξιλόγιο αποφεύγοντας αφηρημένες έννοιες ή ιδιωτισμούς. Σε περίπτωση παρανόησης σκεφθείτε ένα διαφορετικό τρόπο να εξηγήσετε την ίδια έννοια.
- Γράψτε στον πίνακα ή μοιράστε σε φωτοτυπίες τις σημαντικές ανακοινώσεις, τις έννοιες-κλειδιά και τους καινούργιους τεχνικούς όρους.
- Επαναλάβετε μια φράση από την αρχή και μην αλλάζετε την διατύπωσή της. Οι κωφοί φοιτητές και οι φοιτητές με άλλες διαταραχές ακοής μπορεί να αργήσουν να καταλάβουν ότι τους απευθύνεται ο λόγος κι έτσι να χάσουν την αρχή.
- Όταν συνεργάζεστε με διερμηνείς δώστε τους αρκετό χρόνο και φροντίστε πάντοτε να απευθύνεστε στον κωφό και όχι στον διερμηνέα.

- Η διερμηνεία είναι πολύ κουραστική. Για το λόγο αυτό μη μιλάτε πολύ γρήγορα. Κατά τη διάρκεια μεγάλων διαλέξεων, εξασφαλίστε σύντομα διαλείμματα για τους διερμηνείς.
- Τα βίντεο ή οι κασέτες που πρόκειται να χρησιμοποιηθούν σε διαλέξεις θα πρέπει να αποδίδονται και σε έντυπη μορφή. Οι κωφοί φοιτητές θα ωφεληθούν αν τους δοθούν οι σημειώσεις και τα κείμενα των βίντεο εκ των προτέρων.
- Η ύπαρξη γλωσσικών διαταραχών σε κάποιον φοιτητή σε καμία περίπτωση δεν αντανakλά κατώτερο βαθμό νοημοσύνης ή προβλήματα κατανόησης. Ενθαρρύνετε τη συμμετοχή των σπουδαστών σε συζητήσεις και δείξτε την απαραίτητη υπομονή προκειμένου να εξασφαλιστεί η συνεννόηση.
- Οι φοιτητές με προβλήματα ακοής μπορεί να αντιμετωπίσουν δυσκολίες στη γραμματική εάν χρησιμοποιούν σαν πρώτη γλώσσα τη Νοηματική Γλώσσα. Αυτοί οι φοιτητές ενδέχεται να χρειαστούν επιπλέον χρόνο ή/και βοήθεια για τις γραπτές τους εργασίες.
- Μερικοί φοιτητές μπορεί να θελήσουν να καταγράψουν τις διαλέξεις, ενώ άλλοι μπορεί να έχουν στη διάθεσή τους ένα διερμηνέα ή κάποιο άτομο που να κρατά σημειώσεις. Κάθε φορά λοιπόν που διατυπώνετε ερωτήματα, εξασφαλίστε χρόνο στους διερμηνείς, προβλέψτε τυχόν καθυστερήσεις και δώστε αρκετό χρόνο στους φοιτητές με προβλήματα ακοής να απαντήσουν.
- Οι ομαδικές εργασίες ενδέχεται να προκαλέσουν δυσκολίες στους φοιτητές με προβλήματα ακοής, διότι κατά τη συνεργασία με άλλους φοιτητές αυτοί/ές δεν είναι σε θέση να γνωρίζουν ποιος μιλάει και κατά συνέπεια ποιον να παρακολουθήσουν αν δεν παρίσταται διερμηνέας. Ενθαρρύνετε τους φοιτητές να υποδεικνύουν με κάποια χειρονομία, ποιος έχει το λόγο.
- Εξασφαλίστε επιπλέον χρόνο μετά το πέρας του μαθήματος για να ελέγξετε αν τον περιεχόμενο του έγινε κατανοητό.
- Προσεγγίστε τους φοιτητές που είναι απασχολημένοι από μπροστά ή από το πλάι για να μην τους τρομάξετε.

Φοιτητές με Διαταραχές Ακοής

Οι πιο επιτυχημένοι φοιτητές είναι αναμφίβολα εκείνοι που ξεκινούν κάνοντας ευφρείς και καλά τεκμηριωμένες επιλογές σχετικά με μαθησιακά αντικείμενα. Αυτό είναι ακόμη πιο σημαντικό για τους φοιτητές με κάποια αναπηρία, όπως οι διαταραχές ακοής, προκειμένου να κάνουν τις καλύτερες δυνατές επιλογές μεταξύ αυτών που τους προσφέρονται έτσι ώστε οι δυσκολίες σε ένα ύστερο στάδιο να ελαχιστοποιηθούν. Προκειμένου να προβούν σε τέτοιου είδους επιλογές, οι φοιτητές θα χρειαστούν:

- Ευκαιρίες να συζητήσουν πιθανές ανάγκες τους με τους διδάσκοντες πριν την εγγραφή τους σε ένα μάθημα ώστε οι διδάσκοντες να προχωρήσουν στον απαραίτητο σχεδιασμό.
- Σαφείς πληροφορίες για τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα, τις διδακτικές μεθόδους και τις μεθόδους αξιολόγησης που απαιτούνται σε ένα μάθημα, αλλά και αναλυτικές πληροφορίες για τις συνθήκες της πρακτικής άσκησης, ειδικά σε σχέση με τις απαιτήσεις επικοινωνίας.

- Επιπλέον, θα χρειαστεί να πάρουν πληροφορίες σχετικά με το μαθησιακό περιβάλλον (π.χ. θορυβώδεις αίθουσες διαλέξεων που βρίσκονται κοντά σε κεντρικές οδικές αρτηρίες) και τα μέσα για την αντιμετώπιση των μαθησιακών προβλημάτων που προκαλούνται από τις διαταραχές ακοής που αντιμετωπίζουν.
- Εναλλακτικοί τρόποι πρόσβασης στις πληροφορίες: κείμενα σε βιβλία και σε ιστοσελίδες, οπτικό, διαγραμματικό και φωτογραφικό υλικό. Η σαφήνεια της γλώσσας είναι μείζονος σημασίας.
- Σχεδιάζοντας τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζετε τις πληροφορίες, θα ήταν χρήσιμο να ελέγξουμε εάν ο τρόπος με τον οποίο χρησιμοποιείτε τη γλώσσα γίνεται κατανοητός από άτομα που δεν έχουν ως μητρική γλώσσα τα Ελληνικά.
- Πρόσβαση στην παροχή συμβουλών: σε προσωπικό επίπεδο με το διδακτικό προσωπικό, με το τμήμα εκείνο των ιστοσελίδων που καταγράφουν τις 'Συχνές Ερωτήσεις', με τους φοιτητές που έχουν ήδη παρακολουθήσει το μάθημα, με εκθέσεις για τις πρακτικές δραστηριότητες που αναλαμβάνονται, με τα φωτογραφικά αρχεία.
- Η πληροφόρηση μεταξύ των διαφόρων τμημάτων και θεσμών αλλά και μεταξύ των ποικίλων μορφών εκπαιδευτικού υλικού πρέπει να είναι συμβατή.
- Να διασφαλιστεί ότι η δομή της πρακτικής άσκησης έχει κάποιο βαθμό ευελιξίας – για παράδειγμα, εναλλακτικές προσεγγίσεις συζητούνται μεταξύ ομάδων σπουδαστών.

Εισαγωγή στο Πρόγραμμα Σπουδών

Ιδρύματα και διδακτικό προσωπικό κάνουν πλήθος υποθέσεων σχετικά με τις γνώσεις και την εμπειρία των σπουδαστών. Ωστόσο, υπάρχει πληθώρα δεδομένων που δείχνουν ότι οι φοιτητές δεν είναι εξοικειωμένοι με τις συμβάσεις της ανώτερης εκπαίδευσης και αφιερώνουν σημαντικό χρόνο ώστε να μάθουν σχετικά με την κουλτούρα, τη γλώσσα και τους κανόνες του περιβάλλοντός τους. Αυτό είναι ιδιαίτερα αληθές για φοιτητές που προέρχονται από περιβάλλοντα όπου η φοίτηση στο πανεπιστήμιο δεν είναι ο κανόνας. «Τι ακριβώς επιτυγχάνει μια διάλεξη;» «Τι ακριβώς πρέπει να κάνω κατά τη διάρκειά της;» « Ποιες είναι οι απαιτήσεις από εμένα σε ένα σεμιναριακό μάθημα;» Και, φυσικά, «Τι περιλαμβάνει μια πρακτική άσκηση;»

Οι φοιτητές με διαταραχές της ακοής είναι πολύ πιο δύσκολο να συγκεντρώσουν πληροφορίες για τα μαθήματα με άτυπους τρόπους, δεδομένου ότι ελάχιστα αφήνονται να εννοηθούν με σαφή τρόπο ενώ πολλά στοιχεία προέρχονται από παρατηρήσεις που ένας σπουδαστής ακούει τυχαία (σχόλια κοκ) – ακριβώς δηλαδή το είδος των πληροφοριών που αυτοί οι φοιτητές έχουν δυσκολία να συγκεντρώσουν. Έχουν, συνεπώς, οι διδάσκοντες την ευθύνη να βρουν τρόπους να βοηθήσουν τους φοιτητές να αποκτήσουν πρόσβαση στην πληροφόρηση αυτή.

Ένα βιβλίο πρακτικών ασκήσεων στο οποίο θα περιλαμβάνονται βασικοί κανόνες και αρχές της πρακτικής εργασίας και περιγραφές του είδους και του εύρους των ασκήσεων με τις οποίες θα έρθουν αντιμέτωποι, θα βοηθήσει σημαντικά τους φοιτητές με διαταραχές της ακοής.

Επιπλέον, θα μπορούσε στο βιβλίο αυτό να υπάρχει φωτογραφικό υλικό από προηγούμενες πρακτικές ασκήσεις, καθώς και μερικές ανεπίσημες αναφορές (εκθέσεις) εμπειριών προηγούμενων σπουδαστών. Εκτός από τις αναφορές στους βασικούς στόχους της πρακτικής άσκησης πληροφορίες θα μπορούσαν επίσης να δοθούν αναφορικά με τις δευτερεύουσες μαθησιακές εμπειρίες που η άσκηση αυτή προσφέρει στους φοιτητές : κατανόηση της ομαδικής εργασίας, εκτίμηση της διαφορετικότητας και του εύρους συμβολής των συμμετεχόντων, και ενδιαφέρον για τους άλλους.

Συγκέντρωση Πληροφοριών Κατά τη Διάρκεια των Διαλέξεων

Οι φοιτητές με διαταραχές ακοής μπορεί να χρειάζονται να διαβάζουν τα χείλη, και στην περίπτωση αυτή, το πρόσωπο του διδάσκοντος – ή, όποιου άλλου ατόμου απευθύνεται σ' αυτούς– θα πρέπει να είναι ορατό.

Ειδικός φωτισμός μπορεί να χρειαστεί, ώστε να έχουν τη δυνατότητα οι φοιτητές να διαβάζουν τα χείλη των ομιλητών όταν ο φωτισμός της αίθουσας μειώνεται (π. χ. για την επίδειξη διαφανειών -slides- ή βίντεο). Όταν οι φοιτητές κάνουν χρήση των υπηρεσιών ενός ατόμου που βοηθά στη χειλεανάγνωση ή ενός διερμηνέα, τα άτομα αυτά θα πρέπει να κάνουν μικρά διαλείμματα κατά τη διάρκεια των διαλέξεων. Επιπλέον, οι βοηθοί αυτοί μπορεί να χρειαστούν βοήθεια προκειμένου να καθίσουν σε συγκεκριμένες θέσεις κατά τη διάρκεια σεμιναρίων διδασκαλίας προγραμμάτων υπολογιστή.

Τόσο ο σπουδαστής όσο και οι βοηθοί-διερμηνείς (άτομα που μεταφράζουν στη νοηματική γλώσσα όσα λέει ο διδάσκοντας ή βοηθούν στη χειλεανάγνωση) θα βοηθηθούν σε μεγάλο βαθμό αν ο διδάσκων τους δίνει εκ των προτέρων το γενικό περίγραμμα της διάλεξης. Θα πρέπει να εφευρεθούν πριν από την έναρξη της διάλεξης νέυματα για τυχόν νέους όρους καθώς αυτοί δεν είναι πάντα-γνωστοί ή δεν μπορούν να μεταφραστούν εύκολα από τα άτομα που χειρίζονται τη νοηματική γλώσσα.

Πρακτικές Ασκήσεις

Η ακόλουθη καθοδήγηση προέρχεται από την έκθεση των Wareham, T., Clark, G. και Turner, R., (2006) με τίτλο Developing an inclusive curriculum for students with hearing impairments, HEFCE Πρόγραμμα, University of Gloucestershire, <http://www2.glos.ac.uk/gdn/icp/ideaf.pdf> (οι πληροφορίες αντλήθηκαν το Δεκέμβριο του 2006). Αν και έχει συνταχθεί ειδικά για τις Επιστήμες της Γεωγραφίας και του Περιβάλλοντος, ο οδηγός αυτός μπορεί να εφαρμοστεί και στην Πληροφορική.

Οι κωφοί φοιτητές και οι φοιτητές με άλλες διαταραχές της ακοής, δεν υφίστανται μεγαλύτερο κίνδυνο ασφάλειας σε σχέση με τους άλλους φοιτητές. Πράγματι, η συνειδητοποίηση εκ μέρους τους των περιορισμών τους μπορεί να τους οδηγήσει σε έναν πιο προσεκτικό και ασφαλή τρόπο εργασίας.

Ενώ πολλοί χώροι διαλέξεων και αίθουσες σεμιναρίων διαθέτουν μικροφωνικές εγκαταστάσεις, πολλά εργαστήρια δεν έχουν καλή ακουστική, είναι αχανή και παράγουν ηχώ.

Παραθέτουμε τώρα ορισμένες χρήσιμες ιδέες προς εφαρμογή στις διάφορες αίθουσες που φιλοξενούνται φοιτητές με προβλήματα ακοής.

- Δώστε σε έντυπη μορφή πληροφορίες και οδηγίες, καθώς και τίτλους εφόσον χρησιμοποιείται οπτικό υλικό.
- Συντάξτε έναν οδηγό του εργαστηρίου που θα περιλαμβάνει πληροφορίες για τον εξοπλισμό καθώς και προδιαγραφές ασφάλειας και υγιεινής.
- Διανέμετε εκ των προτέρων ένα τυπωμένο σχεδιάγραμμα των εργασιών που θα πρέπει να γίνουν στο εργαστήριο, έτσι ώστε ο σπουδαστής να είναι έτοιμος και να μπορεί να συζητήσει μαζί σας τα προβλήματα που θεωρεί ότι ενδέχεται να αντιμετωπίσει.
- Πάντα να συζητάτε τις διαδικασίες που θα ακολουθηθούν αλλά και κάθε θέμα ασφαλείας πριν την εκτέλεση ενός πειράματος.
- Σχεδιάστε και συζητήστε σχέδια εκκένωσης σε περίπτωση φωτιάς ή άλλων έκτακτων περιπτώσεων και διασφαλίστε ότι υπάρχουν και είναι ευανάγνωστα τα σήματα και οι τρόποι χρήσης των μέσων πυρόσβεσης.
- Κάντε χρήση εξοπλισμού με φώτα ή άλλη οπτική ένδειξη παρά με ακουστικά μέσα. Τα συστήματα επείγουσας ανάγκης θα πρέπει να έχουν επίσης φώτα που αναβοσβήνουν. Στην πράξη, σπάνια απαιτούνται δαπανηρές αλλαγές του εξοπλισμού για τα άτομα με διαταραχές της ακοής. Για παράδειγμα, μπορούν να αισθανθούν το χτύπο ενός κουδουνιού απλά ακουμπώντας το.
- Βεβαιωθείτε ότι ο βοηθός του φοιτητή με διαταραχές ακοής είναι σε θέση να ακούει και για τους δύο, χωρίς όμως να αναλαμβάνει όλες τις υποχρεώσεις του σπουδαστή.
- Μπορούν να χρησιμοποιηθούν γραπτά μηνύματα μέσω κινητού τηλεφώνου προκειμένου να αποτελέσουν εναύσματα ή υπομνήσεις συγκεκριμένων μέτρων ασφαλείας.

Τι Λένε οι Φοιτητές με Διαταραχές Ακοής για τις Πρακτικές Ασκήσεις

Η πληροφόρηση που ακολουθεί προέρχεται από το GDN (Επιστημονικό Δίκτυο Μαθησιακής Υποστήριξης-σπουδαστών με διαταραχές της ακοής που αναλαμβάνουν πρακτικές ασκήσεις και συναφείς δραστηριότητες <http://www2.glos.ac.uk/gdn/disabil/deaf/toc.htm>).

Δεν είναι όλες οι περιπτώσεις σπουδαστών με διαταραχές της ακοής οι ίδιες. Έτσι, οι γενικεύσεις είναι επικίνδυνες για την εκτίμηση των αναγκών και των δεξιοτήτων τους. Όπως αναφέρει ένας κωφός σπουδαστής, « ...οι ανάγκες κάθε ατόμου με προβλήματα ακοής είναι αναπόφευκτα διαφορετικές και, επομένως, αυτοί που οργανώνουν και συμμετέχουν σε εκπαιδευτικές επισκέψεις θα πρέπει να γνωρίζουν επακριβώς ποιες είναι αυτές οι ανάγκες».

Το βάρος, επομένως, πέφτει στο διδακτικό προσωπικό, το οποίο θα πρέπει να εντοπίσει τις δεξιότητες και τις ανάγκες των σπουδαστών με διαταραχές της ακοής,

ειδικά γιατί οι πρακτικές ασκήσεις ενδέχεται να αποκαλύψουν μη οικείες καταστάσεις και συνθήκες για τους φοιτητές αυτούς τις οποίες δεν έχουν τη δυνατότητα να αντιμετωπίσουν.

Οι φοιτητές μπορεί να μη γνωρίζουν τι αναμένεται απ' αυτούς και να είναι απρόθυμοι να ζητήσουν βοήθεια. «... Πρέπει να παραδεχθώ ότι ήμουν αρκετά απρόθυμος αρχικά να συζητήσω τις ανάγκες μου σε σχέση με την πρακτική άσκηση. Αυτό μπορεί να μοιάζει παράδοξο δεδομένου ότι είμαι σίγουρος ότι οι πιο πολλοί διδάσκοντες θα έκαναν προσπάθειες για να βοηθήσουν. Αλλά δεν ήμουν πρόθυμος να μου φέρονται διαφορετικά σε σχέση με τους άλλους συμφοιτητές μου που έκαναν την ίδια πρακτική άσκηση και ούτε ήμουν σίγουρος ότι θα μπορούσε να μου προσφερθεί κάποια σημαντική βοήθεια».

Όσο ανεπαρκές είναι το διδακτικό προσωπικό που δεν έχει γνώση των αναγκών των ατόμων με διαταραχές της ακοής, τόσο ανεπαρκές είναι και αυτό που νομίζει ότι ξέρει όλες τις δυσκολίες που αυτά αντιμετωπίζουν. «... Δεν υπάρχει τίποτε χειρότερο από το να σχετίζεσαι με άτομα τα οποία γνωρίζουν ελάχιστα ή έχουν προκατασκευασμένες απόψεις σχετικά με το τι πρέπει να κάνουν ώστε να βοηθήσουν τα άτομα με προβλήματα ακοής προκειμένου τα τελευταία να συμμετάσχουν ισότιμα με τους συμφοιτητές τους στις διάφορες δραστηριότητες».

Ο καλύτερος ίσως τρόπος για να αντιμετωπισθεί αυτό το πρόβλημα είναι να διασφαλισθεί ότι το διδακτικό προσωπικό αναζητά τους φοιτητές με διαταραχές της ακοής πριν από την έναρξη μιας πρακτικής άσκησης συζητώντας μαζί τους σχετικά με το τι πρόκειται να γίνει αλλά και να για να ελέγξει τι είναι εκείνο που τους ευχαριστεί. Αν κάτι τέτοιο δε συμβαίνει, θα πρέπει να βρεθούν τρόποι για να αντιμετωπισθεί αυτή η παράλειψη. Ο στόχος είναι να διασφαλιστεί η μεγαλύτερη δυνατή συμμετοχή των σπουδαστών, ενώ ταυτόχρονα θα πρέπει να αποφευχθούν οι διακρίσεις.

Ποιες πλευρές των πρακτικών ασκήσεων θεωρούν οι φοιτητές με διαταραχές της ακοής ιδιαίτερα προβληματικές; «Η ομαδική εργασία είναι μια παρακινδυνευμένη υπόθεση. Σε μια διάλεξη υπάρχει ένας ομιλητής ο οποίος συνήθως στέκεται στην ίδια θέση (παρότι μπορεί να μιλάει στραμμένος στον μαυροπίνακα ή στο παράθυρο!). Στις ομαδικές εργασίες όμως τα άτομα μιλούν από όλες τις δυνατές γωνίες του χώρου – η άλλη πλευρά της συμμετοχής στην ομάδα έχει να κάνει με το ότι οι φοιτητές με διαταραχές της ακοής δε γνωρίζουν πού να κοιτάξουν ώστε να διαβάσουν τα χείλη των ομιλητών, ειδικά αν μιλούν πολλά άτομα ταυτοχρόνως κατά τη διάρκεια μιας έντονης συζήτησης. Η ιδιαίτερη προφορά και ο τονισμός της φωνής και το διαφορετικό σχήμα των χειλιών καθιστά δύσκολη την ανάγνωσή του τι λένε. Επίσης, ήταν πολύ συχνό φαινόμενο οι ομιλητές να στρέφουν την πλάτη τους προς εμάς τη στιγμή που μας έδειχναν ή μας τόνιζαν κάτι, και έτσι δεν μπορούσες να διαβάσεις τα χείλη τους».

Τι θα μπορούσε να κάνει ο διδάσκοντας για να βοηθήσει αυτούς τους φοιτητές; Ίσως «...να δίνει πληροφορίες σε έντυπη μορφή κατά τη διάρκεια των εκπαιδευτικών επισκέψεων, ειδικά οι οδηγίες για την εκτέλεση μιας εργασίας ήταν θεμελιώδους σημασίας, επειδή ήξερα τι έκανα και δεν πανικοβαλλόμουν ότι θα χάσω σημαντικές πληροφορίες».

«Όλες οι πληροφορίες για την πρακτική άσκηση θα πρέπει να δίνονται στο φοιτητή σε γραπτή μορφή πριν την επίσκεψη στο χώρο δουλειάς έτσι ώστε οι τυχόν απορίες να λυθούν».

Μια άλλη πολύτιμη συμβουλή που δίνουν οι ίδιοι οι φοιτητές με διαταραχές της ακοής είναι το διδακτικό προσωπικό να μην αφήνει τα πράγματα στο Τμήμα υποστήριξης ατόμων με αναπηρία του Πανεπιστημίου αλλά να αναζητά τους φοιτητές, να τους εξηγεί τις διαδικασίες, να διαπραγματεύεται τις παρεμβάσεις, και γενικά να ελέγχει ότι οι φοιτητές αισθάνονται άνετα με τη δουλειά που κάνουν και ακολουθούν το πρόγραμμα.